

SOJUSZ LEWICY DEMOKRATYCZNEJ
RADA WOJEWÓDZKA
W LUBLINIE

PROGRAM
ODNOWA WSI

2011 ROK

SZANOWNI MIESZKAŃCY LUBELSZCZYZNY !

Program Sojuszu Lewicy Demokratycznej „Odnowa Wsi” i „Bioenergetyka na Rzecz Lubelszczyzny” zdecyduje o nowej jakości, jaką partia nasza wprowadza do świata polityki w województwie Lubelskim. SLD proponuje przewartościowanie dotychczasowej hierarchii wartości w taki sposób, aby na jej czele stały Człowiek i Praca. Aby tak się stało musimy odrzucić dotychczasowe założenia liberalnej polityki rządzących, które doprowadziły do skrajnego bezrobocia i milionów rodzin żyjących na skraju nędzy. Nasz program kierujemy głównie do mieszkańców obszarów wiejskich Lubelszczyzny. Nie są to puste słowa, ani fakty, które nie mają pokrycia w rzeczywistości. Programy nasze opracowane przez zespoły ekspertów będą wywierały realny wpływ na zmianę rzeczywistości. Bardzo istotnym elementem tych programów jest odpowiedź na zasadnicze pytanie. Jaka jest wizja lubelskiej wsi ? Jakie cechy ma mieć „lepsz Lubelszczyzna” ?

W budowaniu tej wizji konieczne jest wszechstronne ocenienie możliwości, szans i słabości naszego rolnictwa w kontekście globalnym i regionalnym. Dopiero na tej bazie zidentyfikujemy najważniejsze czynniki wpływające na rozwój obszarów wiejskich Lubelszczyzny. Taka szansa wzmacnia tylko potrzebę określenia celów i wartości, jakie chcemy osiągnąć przy pomocy środków, które pojawiły się w zasięgu ręki. Już teraz wiemy jakimi funduszami z budżetu unijnego możemy dysponować. Ale czy wiemy, co chcemy osiągnąć przy pomocy tych środków? Jakie cechy ma mieć ta „lepsz Lubelszczyzna” ?

Istotą SLD –owskiej, lewicowej „Strategii dla wiejskiej Lubelszczyzny” jest akcentowanie znaczenia rozwoju lokalnego oraz roli społeczności lokalnych. Co to w praktyce oznacza? Oznacza pochwałę sąsiedztwa i jego znaczenia w życiu człowieka (sąsiedztwa jako wspólnoty mieszkańców wsi). Właśnie na wsi można zaobserwować autentyczne więzi między ludźmi, które stanowią wielki potencjał do wykorzystania w działaniach na rzecz rozwoju. Wieś jest prawdziwą ostoją tradycji i kultury – to tu jest źródło obyczaju, tu żyją legendy w magicznych opowieściach wiejskich gawędziarzy, tworzą się w pokoleniowej sztafecie kolejne odmiany odwiecznych wzorów ornamentów, dźwięków muzyki, tanecznych płaśów i przytupów.

Jan Paweł II mówił do rolników: „Wiem, że ożywia was myśl o odnowie najlepszych tradycji kulturalnych wsi... Pragniecie w ten sposób odkryć na nowo wasze szczególnie posłannictwo, pracy na roli przywrócić właściwą jej godność i w jej trudach odnajdywać radość.

Jeśli gdzieś jeszcze człowiek czuje więź z przyrodą, której jest częścią – to właśnie tu, na wsi. Ptaki nadal obwieszczają nadejście pór roku, barwy natury zmieniają się wraz z cyklem narodzin i obumierania świata nieobecnego już w miastach. Wieś jest dla nas wszystkich źródłem powietrza, wody, spokoju, naturalnym środowiskiem, bez którego człowiek może tylko zmierzać do degeneracji. Czy można nie dostrzegać tego bogactwa? Czy można zaniedbywać swoje własne, naturalne gniazdo?

Jacek Czerniak

Przewodniczący Rady Wojewódzkiej SLD

1. Tło Projektu

Uruchomienie przez SLD regionalnego programu „Odnowy wsi” w województwie lubelskim wychodzi naprzeciw zagrożeniom przed jakim stanie współczesna wieś w najbliższych latach. Związane jest to ze zmianami jakie zaistnieją we wsiach w związku z utratą przez sołectwo charakteru typowo rolniczego. Duży wpływ będzie tu miała polityka UE skierowana na obszary wiejskie. Według niektórych źródeł w ciągu kilkunastu zlikwidowanych może zostać od 30 do 50% niskotowarowych gospodarstw rolnych. Odnowa wsi – to metoda rozwoju obszarów wiejskich, która odnosi się do pełnego spektrum potrzeb człowieka oraz jego problemów wynikających z zamieszkiwania na obszarach wiejskich.

Program odnowy wsi daje możliwość, poprzez wykorzystanie często uśpionego potencjału wewnętrznego mieszkańców i ich zaangażowania do pracy na rzecz swoich miejscowości, do realnej poprawy jakości życia na wsi. Przykłady z województw opolskiego lub śląskiego pokazują dobitnie, iż przy niewielkiej pomocy finansowej ze strony gminy, sołectwa uzyskują wymierne rezultaty, uruchomiły i zdynamizowały aktywność społeczności lokalnych, poprzez realizację licznych projektów poprawiły w stopniu znacznym sytuację gospodarczo – ekonomiczną. Powstały nowe miejsca pracy nie związane z rolnictwem, poprawiła się estetyka wsi. Ludzie uwierzyli, że rozwój ich miejscowości zależy wyłącznie od nich, że ich wieś jest atrakcyjnym miejscem do życia.

Należy przy tym pamiętać, że odnowa wsi jest procesem wieloletnim, a pozytywne efekty osiągnąć są na ogół w dłuższym okresie czasu. Stąd też konieczne jest długotrwałe, pozytywne zaangażowanie władz lokalnych i ich wsparcie działań grup odnowy wsi.

Odnowa wsi, jako **metoda rozwoju**, dąży do poprawy warunków życia na wsi i ekonomicznej niezależności wsi. Aktywizacji mieszkańców wsi towarzyszy wykorzystywanie zasobów własnych oraz oddolne określanie i realizowanie wizji rozwoju z wykorzystaniem metod planowania strategicznego i przestrzennego.

Sukcesy w realizacji programu w województwach opolskim, lub śląskim pokazują dobitnie, że dzięki funkcjonowaniu odnowy wsi na danym regionie uzyskiwany jest stan, w którym wieś w ciągu kilkunastu lat zmienia się pod względem jakościowym, trendy negatywne ulegają odwróceniu, wieś szybciej się rozwija. Obiera swoją specjalizację dzięki czemu staje się miejscem strategicznym dla całej gminy. A co najważniejsze – gmina zyskuje świadomość swoich potrzeb i możliwości społeczność wiejską jako partnera do współpracy.

Opis działań projektu

Odnowa wsi jest procesem długotrwałym, wieloletnim i z zasady niekończącym się. Powstaje zatem pytanie o przebieg procesu odnowy i ocenę jego zaawansowania w danej wsi. Czy istnieje logiczne i powtarzalne w wielu miejscowościach następstwo zdarzeń, niezależne od wielkości i potencjału rozwojowego wsi? Kiedy rozpoczyna się odnowa wsi? Odnowa wsi rozpoczyna się wtedy, gdy we wsi pojawia się przywództwo, to znaczy grupa ludzi, która myśli o całej wsi. Ta myśl obejmuje jej całą przestrzeń (to co materialne i to, co niematerialne) i jest zakorzeniona w świecie wartości wspólnych dla lokalnej społeczności. Dopiero wówczas może powstać kompleksowy plan rozwoju (sołectka strategia) i istnieje

możliwość przekształcenia tego zamysłu w rzeczywistość. Zatem drugim, niezbędnym warunkiem skutecznego przywództwa jest umiejętność realizacji zamierzeń. Kompleksowe myślenie o przyszłości wsi zakłada konieczność istnienia „wiejskiego centrum” – centralnego miejsca ożywionego wspólnym myśleniem i oddziaływującego na poszczególne obszary życia wiejskiej wspólnoty.

Odnowa wsi obejmuje cztery fazy: wstępna, początkowa, zaawansowana i kompleksowa. Fazy kolejno po sobie następują, a każda następna jest bardziej złożona, oparta na rozwiniętym partnerstwie i pozwala na podejmowanie bardziej skomplikowanych inicjatyw. W miarę postępu odnowy wzrasta zakres podejmowanych działań aż do stanu, w którym proces ten przekształca całą wieś.

Faza wstępna [A]

Na początku wykonywanych jest jedno lub kilka przedsięwzięć, w miarę prostych, których podstawowym celem jest osiągnięcie sukcesu integrującego mieszkańców wokół programu odnowy wsi. Działania cechuje spontaniczność, która często poprzedza opracowanie programu rozwoju wsi.

Faza początkowa [B]

Powodzenie pierwszych przedsięwzięć pozwala w fazie początkowej [B] realizować projekty o wysokim znaczeniu dla mieszkańców, co zaspokaja najpilniejsze potrzeby i likwidują dotkliwe bariery. Zwykle projekty te dotyczą różnych dziedzin życia.

Faza zaawansowana [C]

W fazie [C] społeczność wsi koncentruje się na zadaniach wprowadzających zmiany o charakterze jakościowym. Przedsięwzięcia te ogniskują się wokół miejsc lub problemów o kluczowym znaczeniu dla mieszkańców i podejmowane są w skali zmieniającej strukturę wsi (np. całościowe uporządkowanie stanu dróg, estetyki terenów publicznych, wykonanie obiektów sportowych i rekreacyjnych). W działaniach tych widoczna jest konsekwencja w realizacji wizji rozwojowej w ramach programu długoterminowego. Powstają projekty, dzięki którym wieś wzmacnia swoją specyfikę i wyróżnia się na tle otoczenia. Często są to oryginalne imprezy masowe o zasięgu gminnym, a nawet regionalnym.

Faza kompleksowa [D]

Faza [D] cechuje się projektami we wszystkich istotnych dziedzinach życia. Zmiana struktury wsi odbywa się zgodnie z rozstrzygnięciami planistycznymi. Największe znaczenie mają projekty dające miejsca pracy oraz przynoszące korzyści ekonomiczne (np. zwiększenie wewnętrznego obiegu pieniądza). Kształtuje się „centrum wiejskie”, instytucja, która na trwałe wpisuje się w wiejską rzeczywistość, czuwa nad konsekwentnym dążeniem do celów, pilnuje tradycji i niepowtarzalnego wizerunku wsi. Centrum wiejskie staje się miejscem, gdzie – jak na starożytnym forum – mieszkańcy wspólnie określają wizję rozwoju wsi, podejmują ważne decyzje.

Charakterystykę poszczególnych faz przedstawia tabela:

Faza	Zakres działań	Rozwój organizacyjny	Sterowanie rozwojem
A Wstępna 1 - 2 lata	<ul style="list-style-type: none"> Działania spontaniczne Porządkowanie wsi Projekty startowe Pozyskiwanie mieszkańców do odnowy wsi 	<ul style="list-style-type: none"> Zawiązana grupa odnowy wsi Organizacje we wsi działają w sposób rozproszony 	<ul style="list-style-type: none"> Działania planowane w krótkim horyzoncie czasowym Opracowanie programu odnowy wsi
B Początkowa 3-4 lata	Różnorodne projekty Pobudzenie mieszkańców do odnowy własnych posesji	Liczna grupa odnowy wsi Zawiązane stowarzyszenie odnowy wsi Skoordynowane działania wiejskich partnerów	<ul style="list-style-type: none"> Planowanie działań. Wykorzystywanie gminnych mechanizmów wsparcia, Proste sposoby komunikacji
C Zawansowana 3-5 lata	<ul style="list-style-type: none"> Projekty kształtujące strukturę wsi, Projekty wyróżniające wieś, Powszechne zaangażowanie mieszkańców w projekty publiczne, Powszechna odnowa prywatnych posesji 	<ul style="list-style-type: none"> Koalicja na rzecz Odnowy wsi, - lub Liczne stowarzyszenia na rzecz odnowy wsi, Animacja aktywności poszczególnych środowisk i grup mieszkańców w tym grup sąsiedzkich, 	<ul style="list-style-type: none"> Projektowanie działań (projekty), Umiejętność pozyskiwania środków zewnętrznych, Systematyczne planowanie rozwoju, Rozwinięte instrumenty komunikacji wewnętrznej i promocji wsi,
D Kompleksowa 5 - 8 lat	<ul style="list-style-type: none"> Powiązane ze sobą projekty – efekt synergii Ukształtowane centrum wiejskie, Projekty kreujące „wieś tematyczną”, Dostosowanie projektów prywatnych do programu odnowy wsi, 	<ul style="list-style-type: none"> Stowarzyszenie odnowy wsi pełni funkcję instytucji rozwoju lokalnego, Rozwój wsi oparty na aktywności kluczowych grup mieszkańców (rolnicy, kobiety, młodzież, przedsiębiorcy) i stowarzyszeń, 	<ul style="list-style-type: none"> Kompleksowe planowanie Powszechny udział grup mieszkańców w planowaniu rozwoju, Rozwinięta promocja wsi oraz komunikacja z otoczeniem, Instrumenty wsparcia projektów prywatnych,

Oczekiwane rezultaty

Stopniowy wzrost zakresu podejmowanych działań prowadzi do ukształtowania nowych warunków życia. Pozwala to na uzyskanie niepowtarzalnych rozwiązań, których nie można osiągnąć bez odwołania się do cech składających się na tożsamość wsi. Wieś zyskuje nowy wizerunek w wymiarze materialnym i przestrzennym (np. ukształtowane centrum wsi) oraz w sferze jakości życia. Wizerunek ten wzmacnia i rozwija tożsamość wsi. Dzięki temu wieś staje się konkurencyjna – jest „produktem”, oferowanym potencjalnym klientom: inwestorom, turystom, przyjezdnym, podmiotom zainteresowanym współpracą. Uzyskuje mocną pozycję na rynku, rozwija się.

Model przebiegu odnowy wsi

Zaszczepienie idei odnowy wsi to podstawa – ale co zrobić, że by z tego szczepu były owoce? Na odnowę wsi należy spojrzeć jako na rozwój oparty na poszanowaniu trzech ważnych zasobów: społeczeństwa, przyrody i tradycji.

Przyroda, częścią której jesteśmy i która jest częścią naszego codziennego świata; rozumiemy ją jako dziedzictwo (co nam pozostawili przodkowie), ale także jako spadek po nas, który odziedziczą po nas następne pokolenia (znane jest twierdzenie o tym, że środowiska naturalnego nie dziedziczymy po naszych przodkach, ale pożyczamy je od przysłych pokoleń);

Ludzie, czyli my wszyscy, każdy z nas, ale w szczególności my razem, tworzący wspólnotę lokalną, mającą wspólne dążenia, zaangażowani w troskę o codzienność i przyszłość;

Tradycja, to nie tylko nasze obyczaje (sposób postępowania, który uznajemy za naturalny), ale także obrzędy (na przykład swawole nocy świętojańskiej albo dożynki), ale w znacznej mierze także symbole tej tradycji (zamki, pałace, dwory, kościoły, charakterystyczne wzory budownictwa, zdobnictwa, umiejętności dziedziczone w pokolenia na pokolenie [haft, ciesiołka, taniec] i inne przejawy kultury materialnej). I wreszcie to, co jest rezultatem odnowy wsi:

Rozwój, czyli nasz sposób na wytwarzanie dóbr i pozyskiwanie środków potrzebnych do życia (jest tu miejsce na uprawę roli, chów zwierząt, pozyskiwanie drewna, połów ryb, wytwarzanie produktów spożywczych albo użytkowych, obsługę turystów i in.).

Co wynika z tej wyliczanki? Jakie jest jej znaczenie dla odnowy wsi? Czy w ogóle warto o tym przypominać? Okazuje się, że to bardzo ważne, aby mówić zwyczajnie o zwykłych rzeczach. Coraz częściej jesteśmy narażeni na to, że nasze własne zasoby, to, co mamy najcenniejszego – tracą na wartości. Ludzie wyjeżdżają, przyroda jest zagrożona zanieczyszczeniem, gospodarka zależna od wpływów z zewnątrz, tradycje ulegają zatarciu. To nie jest normalne! To nie służy wsi ani nie sprzyja rozwojowi! Można powiedzieć, że odnowa wsi nie jest powrotem do przeszłości, ale budowaniem na tym, co jest prawdziwe, wartościowe, co naprawdę posiadamy, z czego możemy i powinniśmy czerpać.

Jak z tego wynika, odnowa wsi wymaga zaangażowania:

- władz regionalnych, które z kolei angażują odpowiednich ekspertów, aby mieć dobre rozpoznanie uwarunkowań, które są ważne dla wsi;
- samorządu gminy (i jego współpracy z sąsiadującymi gminami);
- lokalnych liderów (sołtysa, rady sołeckiej, ludzi zaangażowanych w sprawy wsi, ludzi zaangażowanych w kultywowanie tradycji i ochronę naturalnego środowiska, liderów przedsiębiorczości);
- przedstawicieli różnych grup wiejskiej społeczności.

Oto kilka prostych kroków, które warto rozważyć:

- pozyskanie poparcia dla odnowy wsi
 - osoby, zdecydowane na odnowę wsi, pozyskują wsparcie dla idei i wstępne deklaracje zaangażowania (na czymś trzeba się będzie oprzeć, kiedy dojdzie do konkretnych działań); oparcia warto szukać blisko (w rodzinie, u sąsiadów, krewnych zamieszkujących wieś), nieco dalej (wśród radnych, urzędników, liderów organizacji pozarządowych);
- opracowanie „planu dla wdrożenia odnowy wsi”

- taki plan bardzo się przyda, ponieważ pozwoli mieszkańcom na zorientowanie się, co i w jakim czasie może się zdarzyć, a wszyscy partnerzy będą mogli lepiej przygotować się do oczekiwanego od nich zaangażowania; plan będzie też podstawą do konkretnych działań, do pilnowania „kursu”, kiedy już okręt odnowy wyruszy w rejs;
- ramy współpracy z partnerami
 - w zależności od tego, kto jest inicjatorem odnowy wsi w danej miejscowości (może to być zarówno jeden z mieszkańców wsi jak i ktoś „z zewnątrz”, np. wójt albo urzędnik gminy, albo też osoba z organizacji pozarządowej), trzeba zastanowić się nad potencjalnymi partnerami i nad tym, jak będziemy współpracować:

Czy ma powstać jakaś nieformalna koalicja, czy może nowe stowarzyszenie?

Czy będziemy wszystko omawiać na cyklicznych spotkaniach, czy też zawiąże się niewielka grupka kilku osób, które od czasu do czasu skonsultują efekty swej pracy z większym gronem mieszkańców?

A może wybierzemy osobę (mieszkańca wsi), która stanie się koordynatorem odnowy i będzie miała także za partnera koordynatora gminnego (w urzędzie gminy)?

- mieszkańcy
 - są oczywiście najważniejsi, a do szczególnie ważnych będą należeć te osoby, które stworzą sprawny zespół, potrafiący zorganizować niezbędne działania (np. organizacja spotkań, przygotowanie zawiadomień lub informacji o odnowie, prowadzenie dokumentacji spotkań, wniosków itp.)

Organizacja projektu

Każdy proces społeczny dla skuteczności podejmowanych działań wymaga ram organizacyjnych, dobrego przepływu informacji, procedur konsultacji i decydowania, reguł komunikacji i umiejętności logistycznych.

Dlaczego „Odnowa wsi” wymaga sprawnej organizacji. ? Ponieważ skuteczne wdrożenie odnowy wsi wymaga współdziałania różnych partnerów: wójta (burmistrza), urzędników, rady gminy, rady sołectkiej, mieszkańców wsi – trzeba tę współpracę organizować. Ale jest też inny powód. Odnowa wsi to nie jest po prostu zadanie na jedno lato czy jesień. To proces długotrwały, który powinien się zadomowić na dobre w życiu społecznym wiejskiej gminy. Będzie w takim razie potrzebne zarządzanie tym procesem, a więc organizacja spotkań, przygotowanie dokumentów, zapewnienie sprawnej informacji, współpraca.

Nie ma jednej recepty, która mogłaby być zastosowana w każdym miejscu tak samo, ale warto rozważyć kilka elementów sprawnego zarządzania:

1. wyznaczenie osób odpowiedzialnych za koordynację pomoże nam gromadzić wszystkie informacje w jednym miejscu (ułatwi to wiele spraw):
2. koordynator gminny – to osoba, która w porozumieniu z wójtem (burmistrzem) dopilnuje formalności wymaganych przy przygotowaniu wniosku o dotację do odpowiednich instytucji, w tym także do marszałka województwa, który dysponuje środkami na odnowę wsi.

3. lider odnowy wsi w konkretnej miejscowości – może to być sołtys albo inna osoba, która w porozumieniu z sołtysem zajmuje się koordynacją odnowy wsi (procesem, który trwa wiele lat),
4. kierownik projektu – to osoba wyznaczona do zajęcia się konkretnym przedsięwzięciem, które właśnie jest przygotowywane i realizowane, zazwyczaj trwa ono nie dłużej niż kilka miesięcy (w późniejszej fazie, kiedy odnowa wsi jest już dobrze zadomowiona, zazwyczaj realizuje się projekty o nieco większej skali),
5. rada sołecka – ważne jest, aby członkowie rady aktywnie uczestniczyli w procesie odnowy wsi, w szczególności w planowaniu kierunków rozwoju miejscowości (strategii, zazwyczaj obejmującej co najmniej kilka lat),
6. biuro odnowy wsi – to najczęściej po prostu jedna osoba, która w domu gromadzi dokumenty, dotyczące odnowy wsi

Przepływ informacji to szczególnie ważne zadanie w większych wsiach, ale trzeba o nim pamiętać w każdym przypadku. Jaka informacja jest potrzebna? Przede wszystkim musi ona być dostosowana do konkretnej fazy odnowy wsi, a w szczególności:

1. kiedy jeszcze mało kto wie, o co w tym chodzi, potrzebna jest akcja informacyjna wyjaśniająca, czym jest odnowa wsi i jak jest w niej rola mieszkańców.
2. kiedy przygotowany jest plan rozwoju sołectwa (wsi), trzeba wyjaśnić, czemu on służy, jak są zorganizowane prace nad budowaniem planu i jak można się do nich włączyć;
3. kiedy jest przygotowywany konkretny projekt, warto powiadomić tych mieszkańców, którzy mogą pomóc w nadaniu odpowiedniego kształtu projektowi (np. jeśli chcemy urządzić plac zabaw, warto zaprosić dzieci do dyskusji, w co się lubią bawić, a także zapytać ich opiekunów, jak powinien taki plac wyglądać [zadrzewienie, bezpieczeństwo dzieci itp.]),

Strategia projektu

Jak powiązać projekt ze strategią rozwoju gminy? W jaki sposób upewnić się, że podejmowane działanie służy osiągnięciu celu strategicznego? Żeby na to odpowiedzieć, trzeba przyjrzeć się z jednej strony temu, jak wygląda strategia, a także poznać strukturę projektu. Możemy wyobrazić sobie taki sposób porządkowania planu strategicznego:

Priorytety – można powiedzieć, że są to dziedziny życia, które uważamy szczególnie ważne dla rozwoju, np.:

Edukacja – chodzi nam o to, żeby nasze dzieci mogły otrzymać wykształcenie, które pozwoli im na radzenie sobie w życiu i podjęcie takiej pracy, która da im satysfakcję (w tym także w ramach własnej działalności gospodarczej), a także chcemy, aby dorośli mieszkańcy wsi mogli uzupełniać lub zmieniać swoje kwalifikacje, aby lepiej radzili sobie z pozyskiwaniem środków potrzebnych do życia,

Turystyka – nasza wieś ma wiele walorów, które powinny przyciągać turystów i zwiększać nasze dochody, zależy nam na tym, żeby te walory pielęgnować i dzięki temu znaleźć sposób na zarabianie,

Integracja – nasza wieś potrzebuje miejsca, gdzie będziemy mogli się spotykać i wspólnie podejmować różne działania, aby lepiej radzić sobie z naszymi sprawami, potrzebujemy też sprawnej organizacji imprez kulturalnych, sportowych i innych, służących integracji zagospodarowaniu czasu dzieci i młodzieży.

Kiedy mamy już uzgodnione priorytety (celowo pomijamy sprawy, które nie dotyczą bezpośrednio zakresu odnowy wsi), pora na sformułowanie CELÓW. W ramach każdego priorytetu może być kilka celów, jednak nie powinniśmy podchodzić do tego zbyt szczegółowo (dwa cele to dobra liczba):

PRIORYTET - A: Edukacja

Cel 1: Zapewnienie dzieciom fachowej opieki przedszkolnej,

Cel 2: Umożliwienie osobom dorosłym zdobywania wiedzy na miejscu (w naszej wsi)

PRIORYTET B: Turystyka

Cel 1: Zadbanie o atrakcyjne centrum wsi

Cel 2: Urządzenie elementów infrastruktury turystycznej

PRIORYTET C: Integracja

Cel 1: Urządzenie wiejskiej kawiarenki w budynku „x”

Cel 2: Zorganizowanie oferty dla młodzieży

Cel 3: Uruchomienie wiejskiego „centrum” inicjatyw

Kiedy już uzgodniliśmy cele, warto uruchomić „giełdę projektów”, czyli pomysłów na konkretne działania. Po dyskusji wybierzemy te, które najbardziej nam się podobają. Ba, ale każdemu może podobać się coś innego! Więc jak wybrać? Musimy ustalić jakieś kryteria, umówić się, co jest dla nas ważne.

Na przykład:

- coś, co będzie łatwo zrobić,
- coś, co nas zintegruje,
- coś, co jest najpilniejsze,
- coś, co przyniesie nam szansę na nowe dochody,
- coś, co będzie widoczne.

Możemy dodatkowo zapytać:

- czy jest szansa na zdobycie środków na ten projekt (skąd?) i zgromadzenie odpowiednich środków własnych?
- czy będziemy potrafili zarządzać tym projektem?
- czy taki projekt przyniesie trwałą poprawę (czy będziemy mogli kontynuować podjęte działania albo utrzymać uruchomioną inicjatywę przy życiu)?

W każdym przypadku musimy sprawdzić, czy projekt jest zgodny z naszymi celami rozwoju wsi oraz z innymi dokumentami programowymi (np. strategia gminy, strategia regionalna, priorytety europejskiej polityki w danej dziedzinie) – od tego zależy możliwość pozyskania środków.

Monitoring projektu

Monitoring to systematyczne działanie kierownictwa, które mierzy rzeczywiste postępy w porównaniu z planem w celu ustalenia niezbędnych działań korygujących. Monitoring ma zastosowanie na wszystkich szczeblach zarządzania. Obejmuje formalne raporty jak i komunikację nieformalną, czyli po prostu to, co dzieje się pomiędzy ludźmi, zaangażowanymi w realizację projektu (nazywamy to niekiedy „atmosferą”). Monitoring dotyczy zasobów (czyli także pieniędzy wydawanych na działania objęte projektem), działań (tego, co jest robione) i rezultatów (co z tego „robienia” wynika).

O czym warto pamiętać?

- Czy projekt jest zgodny z obowiązującymi dokumentami programowymi, a także planami rozwoju oraz strategiami regionalnymi i lokalnymi?
- Czy projekt jest spójny z innymi programami lub projektami, które były lub są wdrażane na tym samym obszarze?
- Czy uzasadnienie realizacji projektu jest rzetelne, wystarczające i wynika ze zrozumienia rzeczywistej, zidentyfikowanej i opisanej potrzeby?
- Czy cel(e), rezultaty i produkty projektu są sformułowane precyzyjnie i logicznie?
- Czy kosztorys i plan finansowania projektu są bezbłędne, rzetelne i wykonalne? Czy źródła finansowania są zidentyfikowane i wiarygodne?
- Czy projekt jest trwały pod względem ekonomicznym?
- Czy projekt ma sprecyzowany i wykonalny harmonogram realizacji?
- Czy projekt zawiera skuteczny plan promocji?
- Czy zidentyfikowano i opisano wszystkie czynniki zewnętrzne, w tym elementy ryzyka, mogące mieć wpływ na wyniki projektu? Jeśli dodamy do tego oryginalne ujęcie tematu, prosty, przejrzysty język i staranną szatę graficzną, możemy uznać, że nasz projekt to solidna robota i odważyć się po wsparcie dla naszego pomysłu.

Sołectwo w centrum uwagi

Instytucja publiczna, która przetrwała wieki, jest dziś bezcenna dla realizacji nowatorskich projektów na wsi. Sołectwo jako wspólnota mieszkańców wsi jest osią współpracy. Jeśli jeszcze do tego sołtys potrafi sprostać zadaniu – sam albo przy pomocy osoby z charyzmą – sukces ma zielone światło.

Proces odnowy wsi wymaga partnerstwa sołectwa i gminy, przy czym ważne jest przekazanie sołectwu pewnej swobody w samodzielnym podejmowaniu inicjatyw.

Można to zrobić na dwa sposoby:

- Poprzez odpowiedni zapis w statucie sołectwa, gdzie można zapisać prawa sołectwa do korzystania z majątku komunalnego, uprawnienia do własnej gospodarki finansowej w ramach budżetu gminy. Możliwe jest wówczas czerpanie korzyści z tegoż majątku, jak

również wykonywanie zadań przyjętych od gminy, co wiąże się oczywiście z pozyskaniem odpowiednich środków na wykonanie tych zadań.

- Poprzez wspieranie lokalnych stowarzyszeń, użyczenie im majątku komunalnego i kontraktowanie usług, jakie w imieniu gminy mogą wykonywać na rzecz społeczności wsi. Warto wspomnieć o ustawowym obowiązku opracowania programu współpracy samorządu terytorialnego z organizacjami pozarządowymi – na podstawie takiego programu można w dogodny sposób planować zamierzenia także w skali sołectwa.

Nawiasem mówiąc, stan prawny jest taki, że mamy gminny system wsparcia dla organizacji pozarządowych, a nie ma zapisu, który zobowiązuje gminy do wsparcia aktywności sołectwa. Nie umniejszając roli organizacji pozarządowych (w procesie odnowy wsi mają dużo do zrobienia), nie można pominąć pokładów aktywności, jakie można wyzwolić na rzecz własnego miejsca zamieszkania niezależnie od członkostwa w organizacji pozarządowej. Wsparcie ze strony samorządu lokalnego i oddolne inicjatywy sołectwa tworzą dogodne warunki do rozwoju wiejskiej gminy.

Tab. 1 Przedsięwzięcia i role partnerów procesu odnowy wsi:

Charakter przedsięwzięć	Role uczestników	
	Gmina	Sołectwo
Gminne programy rozwoju	Wiodąca	Pomocnicza
Przedsięwzięcia odnowy wsi	Pomocnicza	Wiodąca

Programy odnowy wsi są zaprzeczeniem sytuacji, w której nie ma aktywności sołectwa i jego mieszkańców. Przykłady kilkuset sołectw w województwie opolskim, pomorskim, śląskim, czy w powiecie nakielskim w woj. Kujawsko – pomorskim, świadczą o tym, że oddanie inicjatywy w ręce społeczności wiejskiej powoduje przejście odpowiedzialności za przyszłość wsi i skutkuje ich rozwojem.

Sukces odnowy wsi będzie zależeć od tego, czy mieszkańcy wsi potrafią i chcą się zaangażować oraz od wsparcia wysiłków angażujących się obywateli przez gminę. Powstaje pytanie, na ile efektywne są gminne systemy wsparcia aktywnych sołectw, które chcą przejść odpowiedzialność za swoją przyszłość? Niestety, nadal na dużych obszarach Polski „sołectkie pieniądze”, lokalny system wsparcia dla sołectw – są abstrakcją. Zdarza się, że nawet duże społeczności wiejskie nie mają wiejskiej świetlicy, miejsca gdzie mogą się spotkać. Są wsie, gdzie zebranie mieszkańców, na którym wybieramy jest sołtys, odbywa się na przystanku. Są również sołectwa, które nie mają ani złotówki swojego, czyli publicznego grosza. A przecież odnowa wsi mnoży tę publiczną złotówkę po wielokroć (od trzech do pięciu razy). Dzieje się tak za sprawą włożonej pracy, przekazanych materiałów czy użyczenia środków transportu. Nie mówiąc o dbałości o samodzielnie wytworzone dobra – ta dbałość zwiększy wartość tych dóbr, stanie się przyczyną gospodarności i wzmocni poczucie podmiotowości, czyli sensu troski o swoje, wspólne, wiejskie dobro. Trzeba dokonać przełomu w myśleniu o sołectwie. W istocie nie jest ono w jednostką pomocniczą gminy – jak chce ustawa o samorządzie

gminnym – to gmina jest jednostką pomocniczą względem sołectwa. Taki jest prawdziwy sens zasady pomocniczości – wspieranie działań oddolnych. To gmina ma być w roli służebnej, a nie na odwrót. Rozwój ma nastąpić z woli mieszkańców, na gruncie potrzeb przez nich identyfikowanych. Zaspokojenie tych potrzeb winno być możliwe w toku realizacji długoletnich programów odnowy wsi. Nie może się dzieć odwrotnie – długoletnie oczekiwanie na zauważenie wiejskich potrzeb zdaje się być dziś praktyką w wielu miejscach. Dodajmy, że sołectwo winno być nie tylko w centrum uwagi gminy, – ale także innych jednostek samorządu. Nikt nie zabrania im budowania takiego systemu wsparcia, który będzie bazował na oddolnej aktywności. No, trzeba to tylko umieć zorganizować, mieć tę świadomość i chęć, bez których nic się nie zdarzy. Dokonajmy przeglądu wybranych uregulowań prawnych dotyczących sołectwa – można rozważyć ich wykorzystanie dla wsparcia sołectw.

Finanse

Art. 124 ustawy o finansach publicznych:

Budżet gminy może również określać uprawnienia jednostek pomocniczych do prowadzenia gospodarki finansowej w ramach budżetu gminy

Art. 51.3 ustawy o samorządzie gminnym:

Statut gminy określa uprawnienia jednostki pomocniczej do prowadzenia gospodarki finansowej w ramach budżetu gminy.

Zakres działania i gospodarowanie mieniem

Art. 18.1.7 ustawy o samorządzie gminnym:

Do właściwości rady gminy należy ustalanie zakresu działania jednostek pomocniczych, zasad przekazywania im składników mienia do korzystania oraz zasad przekazywania środków budżetowych na realizację zadań przez te jednostki.

Art. 35.1

Organizację i zakres działania jednostki pomocniczej określa rada gminy odrębnym statutem, po przeprowadzeniu konsultacji z mieszkańcami.

Art. 35.3.4

Statut jednostki pomocniczej określa w szczególności zakres zadań przekazywanych jednostce przez gminę oraz sposób ich realizacji.

Art. 48.1

Jednostka pomocnicza zarządza i korzysta z mienia komunalnego oraz rozporządza dochodami z tego źródła z zakresie ustalonym w statucie. Statut ustala również zakres czynności dokonywanych samodzielnie przez jednostkę pomocniczą w zakresie przysługującego jej mienia.

Znana jest zasada mówiąca o tym, że nieznamość prawa szkodzi. A jak jest z umiejętnością korzystania z tego prawa? To rzecz warta zastanowienia.

Wsparcie finansowe

Odnowa wsi to instrument wymagający zaangażowania na różnych szczeblach: decyzja wójta nadaje sens decyzji mieszkańców, a urzędnik musi przygotować wniosek, który jest pomostem między sołectkim projektem a decyzją wójta. Po decyzji o dofinansowaniu projektu również wymienieni partnerzy będą współdziałać przy realizacji i raportowaniu.

Aby uzyskać środki na projekt w ramach odnowy wsi, trzeba w praktyce „przećwiczyć” sprawne współdziałanie sołectwa i gminnej administracji. Oznacza to w praktyce konieczność skonstruowania systemu wsparcia dla aktywnej społeczności. Jest to warunek niezbędny, jego niespełnienie oznacza wykluczenie społeczności wiejskiej z możliwości przeprowadzenia odnowy własnej wsi. Wsparcie powinno mieć charakter wielowątkowy, poczynając od edukacji (obywatelskiej), informacji i pomocy technicznej (zaangażowanie gminnych specjalistów), po system dialogu i wsparcia lokalnych inicjatyw, którego elementem są środki finansowe.

Jest kilka form przeznaczania środków publicznych, z których mogą być finansowane przedsięwzięcia odnowy wsi:

1. Uznanowo:

- przydział środków z racji uczestnictwa sołectwa w programie odnowy wsi na zadania, jakie określi społeczność lokalna (przeciętnie od kilku do kilkunastu tys. złotych),
- przydział środków na konkretne zadania odnowy wsi wyspecyfikowane przez sołectwo. Inicjatywa przydziału środków i ich wysokości (różne kwoty w kolejnych latach) leży po stronie organów gminy.

2. Parametrycznie:

- środki dla sołectwa mają postać tzw. odpisu sołectkiego. Naliczane są w oparciu o liczbę mieszkańców sołectwa. Na jednego mieszkańca jest to od kilku do kilkudziesięciu złotych rocznie,
- środki sołectwa naliczane są jako udział (%) w podatkach (rolnym, od nieruchomości) zebranych z terenu sołectwa. Jest to względnie stały w czasie i „nie uznaniowy” poziom finansowania – organy gminy decydują o zasadzie, a nie indywidualnie (ile danej wsi).

3. Motywacyjnie:

- sołectwo otrzymuje z góry ustaloną część wpływów ze sprzedaży mienia komunalnego położonego na terenie sołectwa,
- sołectwo dysponuje wpływami z gospodarowania na mieniu komunalnym (np. wynajem sali w domu ludowym lub świetlicy wiejskiej).

Wielkość środków jest zależna od operatywności i przedsiębiorczości sołectwa. Jest zmienna w czasie, ale zasady ustalone przez organy gminy są stałe.

4. W ramach konkursów:

- nagrody w gminnych konkursach na najpiękniejszą wieś, najpiękniejszą koronę żniwną itp.
- dotacje w ramach konkursu małych grantów na realizację zadań związanych z odnową wsi.

Najbardziej efektywne są formy parametryczne, tworzące sołectwu poczucie stałości zasad i poziomu finansowania, gdyż zachęcają do działań planowych. Ważne są formy motywacyjne i konkursy budzące aktywność i przedsiębiorczość rywalizujących ze sobą społeczności lokalnych.

Działanie systemu finansowego wsparcia odnowy wsi oznacza w praktyce zapisanie w budżecie gminy dwóch puli tzw. Wolnych środków:

- na programy gminne
- na inicjatywy sołectkich programów odnowy wsi.

Instrumenty wsparcia winny być stosowane nie pojedynczo, lecz po kilka łącznie, tworząc system wsparcia, który zapewni efekt mnożnikowy. Ważny jest także dostęp mieszkańców wsi do dobrych, sprawdzonych wzorów i praktycznych przykładów.

Dla społeczności wiejskich liczy się także systematyczne zainteresowanie ich pracą wyrażane przez organy gminy. Stanowi to dowód poparcia starań. Stąd ważne jest analizowanie postępów odnowy wsi w trakcie sesji i posiedzeń komisji rady gminy.

System wsparcia procesu odnowy wsi winien być kombinacją instrumentów finansowych, edukacyjnych, inspirujących oraz doradztwa i planowania przestrzennego.

Funkcjonowanie systemu wsparcia jest tym ważniejsze, im dłużej we wsi jest prowadzony program odnowy. Wynika to z wyczerpywania się pierwotnego zapasu oraz zwiększającej się kosztowności kolejnych faz odnowy. W trudnej sytuacji dochodowej mieszkańców wsi nie sposób wyobrazić sobie postępów procesu odnowy bez takiego systemu. Należy oceniać skuteczność wprowadzonego systemu wsparcia. Winien on być tak długo modyfikowany, aż jego pozytywne oddziaływanie stanie się zauważalne. Systematyczny wzrost aktywności sołectw jest jedynym kryterium skuteczności systemu wsparcia, bez względu na to, z jakich instrumentów został zbudowany.

Systemy wsparcia powinny istnieć na każdym poziomie realizacji programu odnowy wsi. Sołectwo buduje je dla swych mieszkańców, gmina dla sołectwa, instytucja wdrażająca program (urząd marszałkowski, starostwo powiatowe, stowarzyszenie komunalne działające regionalnie lub subregionalnie) dla sołectw i gmin.

Instrumenty te muszą wzmacniać przywództwo – grupy odnowy i liderów (edukacja, inspiracja, wymiana doświadczeń) oraz motywować ogół mieszkańców uczestniczących w odnowie wsi, np. na płaszczyźnie rywalizacji (konkursy). Obie grupy w sposób jednoznaczny i często najbardziej oczekiwany motywują możliwości bezpośredniego wsparcia podejmowanych projektów, w tym również poprzez fachowe i specjalistyczne doradztwo.

Wielość instrumentów wsparcia jest znaczna. Lista możliwych rozwiązań obejmuje kilkadziesiąt pozycji. Nie jest celowe ani możliwe stosowanie wszystkich. Ów zbiór potencjalnych możliwości należy traktować jak kartę dań, z której wybiera się potrawy

tworzące positek. Podejście „karty dań odnowy wsi” zastosował Śląski Związek Gmin i Powiatów, wdrażając Śląski Program Odnowy Wsi.

Co zrobimy? Okazja do sprawdzenia się nadejdzie z chwilą składania wniosku o dotację w ramach działania *Odnowa wsi* do urzędu marszałkowskiego. Decyzje podejmowane w sprawie odnowy wsi to kompetencja rady sołeckiej (w sprawie „Opisu planowanych do realizacji zadań wraz z uzasadnieniem” – konieczna w przypadku miejscowości, w której rada sołecka jest powołana), a także rady gminy (akceptacja „Opisu planowanych do realizacji zadań wraz z uzasadnieniem” przedłożonego przez radę sołectwa).

Zanim to jednak nastąpi, możemy (my, urzędnicy, sołtysi, ...):

- upewnić się, że wszystkie sołectwa (mieszkańcy wsi, sołtysi, członkowie rad sołeckich) wiedzą o odnowie wsi,
- sprawdzić możliwości pozyskania środków w wymaganych ramach własnego wkładu,
- upewnić się, że radni dobrze rozumieją sens i praktyczne znaczenie odnowy wsi oraz obowiązki rady w tym zakresie,
- wskazać osobę, która przygotuje pomoc dla zainteresowanych sołectw, a także dopilnuje odpowiedniego przygotowania wniosku o dotację,
- zasięgnąć porady służb doradczych, pracowników urzędu marszałkowskiego i innych osób, które mogą ich udzielić,
- przygotować odpowiednie informacje, zawarte w dokumentach planistycznych, opracowaniach studialnych i programach, które obejmują teren gminy, a mają związek z tematyką odnowy wsi,
- przejrzeć poradniki i strony internetowe dotyczące odnowy wsi i ... nie dać się wyprzedzić innym!

Wiejska strategia

Abecadło procesu planowania strategicznego w ujęciuskali sołectwa – to przedmiot tego rozdziału. Od zaplanowania procesu poprzez wizję do sformułowania priorytetów i zasad zarządzania strategicznego w ujęciu wiejskim. Istotą odnowy wsi jako metody rozwoju oddolnego, jest kompleksowe podejście do wsi, ze znajomością jej struktury przestrzennej i społecznej oraz panowanie nad jej przekształceniami. Jest to możliwe dzięki utworzeniu wiejskiego centrum, które potrafi zorganizować społeczną debatę nad strategią rozwoju wsi zrealizować ją z udziałem społeczności wiejskiej.

Metodyka tworzenia strategii rozwoju wsi:

- opiera się na zorganizowanym udziale mieszkańców,
- wykorzystuje proste formy komunikacji,
- prowadzi do sformułowania dokumentu, który jest podstawą szczegółowych decyzji dotyczących rozwoju.

Opis sytuacji wsi opiera się na odpowiedzi na szereg prostych pytań:

- *Co wieś wyróżnia?*
- *Jakie pełni funkcje?*

- *Kim są mieszkańcy wsi?*
- *Co daje mieszkańcom utrzymanie?*
- *Jak wieś jest zorganizowana?*
- *Co wieś proponuje dzieciom i młodzieży?*
- *W jaki sposób rozwiązywane są na wsi problemy?*
- *Jakie obyczaje wieś pielęgnuje i rozwija?*
- *Jaki wieś ma wygląd?*
- *Jakie są domy i obejścia?*
- *Jaki jest stan otoczenia i środowiska?*
- *Jakie jest rolnictwo?*
- *Jakie są powiązania komunikacyjne?*
- *Inne (ważne elementy struktury wsi).*

Kiedy już mamy uporządkowany obraz wsi, pora na planowanie. Polega ono na wyobrażeniu sobie takiej rzeczywistości, w której chcielibyśmy żyć i uzgodnieniu sposobu tworzenia tej rzeczywistości. Planowanie wymaga też sprawnej organizacji, budowania nowej tradycji demokratycznego poszukiwania rozwiązań zadowalających wszystkie strony, współpracy wielu partnerów, skutecznego mechanizmu kontroli realizowanych rozwiązań.

Zasady planowania strategicznego

Strategia rozwoju jest zorganizowanym procesem zarządzania rozwojem, który stara się odpowiedzieć na pytanie: W jaki sposób najlepiej wykorzystać będące w dyspozycji środki, aby osiągnąć wybrane efekty? Trzeba więc wybierać między ważnym i mniej ważnym, potrzebnym i bardziej potrzebnym, pilnym i pilniejszym.

Trzeba mieć szeroki zestaw celów, które lokalna społeczność chciałaby osiągnąć, aby żadnej sprawy nie pominąć przy wybieraniu tych najistotniejszych. Jest szansa, że osoby uczestniczące w procesie planowania będą również chciały brać udział w jego realizacji. Istnieje przekonanie, że jeśli wiele osób czegoś chce, to prawdopodobnie to się zdarzy.

Na czym polega planowanie strategiczne?

Pierwsze, co przychodzi na myśl, to posiadanie jakiegoś celu. Niekiedy widzimy go bardzo wyraźnie i z łatwością możemy go określić. Jednak w wielu przypadkach nie jest on wcale tak konkretny, mamy jedynie pewną wizję tego, co chcemy osiągnąć, cele zaś krystalizują się, kiedy poznamy lepiej naszą sytuację, nasze zasoby i umiejętności. Nie zawsze cała ta wiedza wystarczy, aby z całej obfitości marzeń wybrać te, które naprawdę chcemy realizować. Aby zmniejszyć ryzyko niepowodzenia, staramy się więc poznać uwarunkowania, które musimy wziąć pod uwagę, aby mieć jaką taką pewność, że mamy szansę nasz cel osiągnąć. Kiedy już wiadomo, dokąd zmierzamy, pozostaje jeszcze tylko jedna rzecz do zrobienia – zdecydowanie o tym, którądy podążymy do obranego celu. Trzeba dobrze rozłożyć siły, a czasami mądrość podpowie, że lepiej nałożyć drogi i ominąć trudną przeszkodę, niż na niej nabić sobie guza.

Organizacja procesu planowania

Proces planowania wymaga stworzenia pewnej struktury organizacyjnej. Bez niej przeprowadzenie procesu w sposób zapewniający skuteczność może być zagrożone. Należy założyć trzy podstawowe poziomy zarządzania procesem rozwoju:

- sterowanie – polegające na wspieraniu procesu planowania
- koordynowanie – czyli przydzielenie obowiązków i organizowanie poszczególnych faz procesu
- zarządzanie operacyjne, dotyczące wykonywania poszczególnych zadań

Etapy planowania

Planowanie jest procesem i wymaga podzielenia go na etapy, co jest nie tylko konieczne ze względów organizacyjnych, ale także z tego powodu, że każdy etap łatwiej poddać konsultacji, aby uniknąć błędów powtarzanych w kolejnych fazach.

W procesie planowania można wyróżnić cztery etapy:

1/ etap tworzenia wizji

Jest on podobny do wyobrażania sobie wymarzonej sytuacji, jest budowaniem marzenia o lepszym jutrze. Nie prowadzi się w tym etapie żadnych dyskusji, nie ma miejsca na krytykę, a kryterium sukcesu jest jak najdłuższa lista pomysłów i jak najszerszy udział wielu osób.

2/ etap dokonywania wyboru

Tu zmieniają się radykalnie zasady postępowania. Wymagana jest umiejętność logicznej analizy, krytycznego myślenia. Do każdej sprawy przykłada się miarę i wybiera między sprawami pilnymi, ważnymi i potrzebnymi. Formułowane są cele strategiczne.

3/ etap tworzenia

Po dokonaniu wyboru tych zamierzeń, które chcemy skierować do realizacji i określeniu celów – pora na przygotowanie programów, które mają nas prowadzić do celów. Powstają pomysły na projekty.

4/ faza realizacji

Realizacja postępuje według założonego programu, poszczególne projekty są ze sobą powiązane i służą dążeniu do strategicznych celów. Ważne jest prowadzenie monitoringu, sprawdzanie efektów.

I na koniec – ocena (ewaluacja) zmieniającej się sytuacji prowadzi do kolejnego cyklu planowania.

Zasady przygotowania wniosku

Na co można uzyskać dotację? Na co zwrócić uwagę przy opracowaniu i składaniu wniosku o dofinansowanie? Formalną podstawą udzielenia wsparcia dla odnowy wsi jest przygotowanie dokumentów wymaganych w Uzpełnieniu Sektorowego Programu Operacyjnego „Restrukturyzacja i modernizacja rolnictwa oraz rozwój obszarów wiejskich”, na odpowiednim formularzu i zgodnie z instrukcją wypełniania wniosku.

Kto może ubiegać się o dotację?

Podmiotem, uprawnionym do uzyskania pomocy jest samorząd gminy lub instytucja kultury, dla której organem założycielskim jest samorząd terytorialny.

Jakie są warunki uzyskania wsparcia?

Finansowaniu podlegają projekty realizowane w miejscowościach liczących nie więcej niż 5 tys. mieszkańców, należących do gmin wiejskich lub miejsko – wiejskich. Zadania inwestycyjne, wchodzące w zakres projektu mogą być przyjęte do realizacji pod warunkiem, że są zgodne z przyjętą przez samorząd gminy strategią rozwoju lub planem zagospodarowania przestrzennego.

Na co są przeznaczone środki w ramach działania Odnowa wsi?

Działanie *Odnowa wsi oraz zachowanie i ochrona dziedzictwa kulturowego* służy pobudzeniu aktywności środowisk lokalnych i stymulowanie współpracy na rzecz rozwoju i promocji wartości związanych z miejscową specyfiką społeczną, kulturową i przyrodniczą. Projekty dotyczące wsparcia odnowy wsi oraz zachowania i ochrony dziedzictwa kulturowego mają na celu:

- podniesienie standardu życia i pracy na wsi;
- podniesienie atrakcyjności turystycznej;
- wzrost atrakcyjności inwestycyjnej;
- zaspokojenie potrzeb społecznych i kulturalnych;
- rozwój tożsamości społeczności wiejskiej i zachowania dziedzictwa kulturowego.

Jakie przedsięwzięcia są wspierane?

Są to projekty inwestycyjne objęte wnioskiem o pomoc finansową oraz z załączonym opisem planowanych do realizacji zadań, inicjowane przez środowiska lokalne. Wspierane będą projekty obejmujące:

- realizację inwestycji z zakresu modernizacji i wyposażenia obiektów pełniących funkcje kulturalne, rekreacyjne i sportowe,
- odnowę obiektów zabytkowych charakterystycznych dla tradycji budownictwa wiejskiego regionu i ich adaptacji na cele publiczne,
- modernizację przestrzeni publicznej we wsi (m.in. place, parki, tereny zielone),
- publiczną infrastrukturę przyczyniającą się do rozwoju funkcji turystycznych wsi oraz działania związane z promocją regionu.

Jakie projekty można realizować?

Projekty realizowane w ramach działania mogą obejmować:

- budowę lub adaptację połączoną z remontem oraz wyposażanie obiektów publicznych pełniących funkcje kulturalne (świetlice, domy kultury itp.),
- budowę, odnawianie i urządzenie placów zabaw, obiektów sportowych, ścieżek rowerowych, szlaków pieszych służących do użytku publicznego,

- projekty związane z kultywowaniem tradycji społeczności lokalnych oraz tradycyjnych zawodów,
- kształtowanie centrów wsi poprzez odnawianie lub budowę placów, parkingów, chodników, oświetlenia ulicznego itp.,
- urządzenie terenów zielonych, parków i innych miejsc wypoczynku,
- budowę lub przebudowę połączoną z remontem elementów małej infrastruktury turystycznej oraz rekreacyjnej w tym systemów informacji wizualnej,
- zagospodarowanie zbiorników i cieków wodnych w obrębie miejscowości,
- rewitalizację lub adaptację połączoną z remontem obiektów zabytkowych użytkowanych na cele publiczne oraz odnawianie lub konserwację lokalnych pomników historycznych i miejsc pamięci,
- zakup i odnawianie nie użytkowanych obiektów charakterystycznych dla tradycji budownictwa wiejskiego regionu i ich adaptację na cele publiczne,
- wyburzanie i rozbiórkę zdewastowanych budynków i budowli publicznych, jeżeli niemożliwe jest ich odnowienie i dalsze użytkowanie.

Jakie są koszty kwalifikowalne projektów?

W zakres kosztów kwalifikowalnych projektów, stosownie do ich charakteru, mogą zostać zaliczone: koszty zakupu materiałów budowlanych, wykończeniowych, wyposażenia, materiału roślinnego oraz eksponatów (tylko w przypadku projektów wymienionych w pkt. 3), koszty wykonawstwa prac budowlanych, montażowych, wykończeniowych, porządkowych oraz usług transportowych bezpośrednio związanych z projektem. Ponadto w zakres kosztów kwalifikowalnych zalicza się koszty ogólne: planowania wstępnego (przygotowanie dokumentacji technicznej, ekonomicznej, kosztorysów, analiz ekonomicznych, zaświadczeń, pozwoleń, opłat) oraz realizacji projektu (nadzoru urbanistycznego, architektonicznego, konserwatorskiego i budowlanego, obsługi geodezyjnej oraz usług dotyczących zarządzania projektem).

Pojęcie kosztów kwalifikowalnych obejmuje określone rodzaje kosztów przedsięwzięcia podlegających zwrotowi ze środków publicznych. Są to:

- a) koszty przygotowania z inicjatywy mieszkańców opisu planowanych do realizacji zadań,
- b) koszty remontu, budowy lub adaptacji oraz wyposażenia obiektów komunalnych pełniących funkcje kulturalne (świetlice, domy kultury),
- c) koszty zagospodarowania terenu oraz zakup materiałów i urządzeń związanych z budową lub modernizacją:
 - urządzania placów zabaw,
 - boisk sportowych,
 - ścieżek rowerowych,
 - szlaków pieszych służących do użytku publicznego
- d) koszty budowy, remontu i urządzania izb tradycji kulturalnych i tradycyjnych zawodów, w tym zakup eksponatów,
- e) koszty kształtowania centrów wsi, w tym koszty zagospodarowania terenu, remontu lub budowy:
 - placów;
 - parkingów;
 - urządzeń sanitarnych ogólnego użytku;
- f) koszty urządzania terenów zielonych, parków i innych miejsc wypoczynku w tym:
 - koszty urządzania terenu i prac porządkowych;

- zakup materiałów i urządzeń;
 - zakup sadzonek drzew i krzewów;
- g) remontu lub budowy elementów małej infrastruktury turystycznej oraz rekreacyjnej, w tym:
- koszty budowy lub remontu pomostów i moł, tarasów widokowych lub innych elementów małej infrastruktury turystycznej,
 - koszty wykonania i instalacji tablic dydaktycznych, informacyjnych lub regulaminowych związanych z oznakowaniem terenów atrakcyjnych turystycznie, szlaków, ścieżek dydaktycznych lub linii komunalnych,
 - koszty przygotowania i druku materiałów informacyjnych lub promocyjnych na rzecz interesu zbiorowego,
 - urządzeń służących bezpieczeństwu ruchu turystycznego oraz urządzeń sanitarnych i związanych ze zbiórką odpadów i zachowaniem czystości obiektów i szlaków turystycznych,
- h) koszty zagospodarowania zbiorników i cieków wodnych w obrębie miejscowości, w tym:
- zagospodarowanie brzegów poprzez ich wzmocnienie,
 - budowa i remont kładek i mostów,
 - obsadzania drzewami krzewami.
- i) koszty remontu lub konserwacji obiektów zabytkowych użytkowanych na cele publiczne oraz miejscowych pomników historycznych,
- j) zakupu i remontu nie użytkowanych obiektów charakterystycznych dla tradycji budownictwa wiejskiego regionu i ich adaptacji na cele publiczne,
- k) wyburzenia i rozbiórki zdewastowanych budynków i budowli publicznych, jeżeli niemożliwy jest ich remont i dalsze użytkowanie,
- l) koszty robót budowlanych, koszty transportu i koszty instalacji, materiałów i wyposażenia, które związane są z kosztami wymienionymi w pkt a) – k) i są niezbędne do osiągnięcia celu przedsięwzięcia.
- m) koszty ogólne: opracowanie dokumentacji technicznej i planów przedsięwzięć, opłaty za usługi i nadzór (honoraria architektów, konserwatorów zabytków, inżynierów oraz konsultantów, studia wykonalności), opłaty sądowe, patenty oraz licencje.

Jak złożyć wniosek?

Wniosek należy wypełnić czytelnie, drukowanymi literami bez skreśleń i poprawek oraz zaopatrzyć podpisem wnioskodawcy oraz skarbnika wraz z podaniem daty wypełnienia wniosku na ostatniej stronie. W przypadku, gdy zakres niezbędnych do zamieszczenia we wniosku informacji nie mieści się w przewidzianych do tego tabelach i rubrykach, dane te należy zamieścić na dodatkowych kartkach i po podpisaniu oraz opatrzeniu datą dołączyć do wniosku. Wniosek o dofinansowanie projektu należy składać w urzędzie marszałkowskim, w wyznaczonych terminach, na formularzu oznaczonym symbolem A01 wraz z wymaganymi załącznikami. Wniosek może być również przesłany listem poleconym lub pocztą kurierską. Powodzenia!

SOJUSZ LEWICY DEMOKRATYCZNEJ
RADA WOJEWÓDZKA
W LUBLINIE

SOJUSZ LEWICY DEMOKRATYCZNEJ RADA WOJEWÓDZKA W LUBLINIE

ZAŁĄCZNIK NR 1

ODNOWA WSI W WOJEWÓDZTWIE LUBELSKIM

Kwestionariusz zgłoszenia.....do programu

1. Data podjęcia i nr uchwały Rady Gminy o przystąpieniu do programu.....
(załączyć)
2. Data podjęcia i nr uchwały Rady Sołectkiej o przystąpieniu do programu.....
(załączyć)
3. Sołectwo(a) objęte programem.....
4. Osoba odpowiedzialna za realizację programu w urzędzie gminy.....
 - a) imię i nazwisko.....
 - b) funkcja.....
 - c) adres do korespondencji, telefon.....
5. Osoba będąca liderem realizacji programu w sołectwie
 - a) imię i nazwisko.....
 - b) funkcja.....
 - c) wykonywany zawód.....
 - d) wiek.....
 - f) adres do korespondencji, telefon.....
6. Spodziewane rodzaje przedsięwzięć (właściwe podkreślić)
 - a) uporządkowanie przestrzeni
 - a) urządzenie zieleni
 - b) waloryzacja zabudowy
 - c) organizacja miejsc spotkań
 - d) budowa ciągów pieszych
 - e) budowa ulic i dróg
 - f) infrastruktura w ochronie środowiska
 - g) infrastruktura techniczna
 - h) obiekty użyteczności publicznej
 - i) oświetlenie
 - j) likwidacja niskiej emisji
 - k) mała retencja
 - l) infrastruktura obsługi przejezdnych i turystów
 - m) powołanie grupy producenckiej
 - n) utworzenie biura rachunkowego
 - o) utworzenie wiejskiego inkubatora przedsiębiorczości

- p) reaktywowanie rzemieślniczych zawodów
- q) mała gastronomia
- r) inne (jakie)

7. Spodziewane zaangażowanie finansowe

- a) społeczności lokalnej.....zł
- b) własne gminy.....zł

8. Przyjęty sposób organizacji projektu w gminie w tym zasady finansowania (opisać)

.....
.....
.....

9. Zakładany sposób i termin opracowania koncepcji odnowy wsi objętej programem (opisać)

.....
.....
.....

10. Zakładane ramy czasowe realizacji projektów (opisać)

.....
.....

11. Spodziewane bariery i oczekiwany zakres wsparcia

.....
.....

Za zgodność

.....
Data i miejsce

.....
Podpis i pieczęć przewodniczącego
Rady Gminy

**Uchwała nr.....
Rady Gminy.....
z dnia.....200....r.
W sprawie przystąpienia gminydo programu „Odnowa wsi
w województwie lubelskim”**

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 6 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie terytorialnym (tekst jednolity: DzU z 1996 r. nr. 13, poz. 74; zm DzU nr 58, poz. 261, DzU nr 106, poz. 496, nr 132, poz. 622) Rada Gminy uchwala co następuje:

§ 1

Przystępuje się do programu Centrum Integracji Obszarów Wiejskich z Unią Europejską „Odnowa Wsi” w Województwie Lubelskim

§ 2

Program obejmuje Sołectwo (a):

- 1.....
- 2.....
- 3.....

§ 3

Koordinację realizacji programu powierza się.....

§ 4

Realizację uchwały powierza się Zarządowi Gminy.

§ 5

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Uchwała nr
Rady Sołectkiej Wsi
z dnia.....
W sprawie przystąpienia do programu „Odnowa wsi w województwie lubelskim”

Rada Sołectwa w osobach:

- 1.....
- 2.....
- 3.....
- 4.....
- 5.....

po zapoznaniu się z ankietą sporządzoną dla sołectwa w sprawie ogłoszenia wsi do programu „Odnowa Wsi w województwie lubelskim” podejmuje uchwałę o przystąpieniu do programu.

Szczegółowe zadania i przedsięwzięcia określimy opisowo i prześlemy do gminy.

Rada Sołectwa

- 1.....
- 2.....
- 3.....
- 4.....
- 5.....

Przedsięwzięcia planowane przez Gminy

Gmina/ Sołectwo	A		B		C			D		E					F			G			H	
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22
		X														X						
											X											
								X											X			
			X																			X
											X											

Legenda:

A. Działania na rzecz poprawy estetyki wsi:

1. odnawianie posesji (np.:malowanie, wymiana dachów, okien)
2. urządzenie zieleni (np.: sadzenie drzew i krzewów ozdobnych).

B. Działania na rzecz ekologii:

3. usuwanie odpadów (np.: likwidacja dzikich wysypisk, zakup kontenerów na śmieci);
4. ciekły wodne (np.: udrażnianie cieków, budowa oczyszczalni);

C. Poprawa infrastruktury technicznej:

5. komunikacja (np.: budowa dróg, chodników, parkingów, oświetlenie);
6. media (wodociąg, sieć gazowa i elektryczna);
7. łączność;

D. Infrastruktura społeczna:

- 8.szkoly podstawowe (np.: budowa, remont),
9. domy kultury, świetlice;

E. Działania na rzecz wspierania przedsiębiorczości

10. grupy producenckie;
11. inkubatory przedsiębiorczości;
12. biura rachunkowe;
13. mała gastronomia;
14. rzemiosło;

F. Turystyka i rekreacja:

- 15.trasy turystyczne (wytyczanie, konserwacja);
- 16.ośrodki rekreacyjne (planowanie, budowa lub uruchomienie);
17. boiska szkolne (utworzenie, zagospodarowanie);

G. Aktywizacja społeczności:

18. udział w szkoleniach i spotkaniach;
19. imprezy integracyjne (np.: festyny, konkursy);
20. wkład społeczności wiejskiej.

H. Inne:

21. przedsięwzięcia wspierające program „Odnowy wsi”;

22. różne projekty;